

Pohjoismaiden
ministerineuvosto

Tasa-arvo- ja LGBTI-alan yhteistyöohjelma 2025–2030

Sukupuolten välisen tasa-arvon ja LGBTI-
ihmisten oikeuksien puolesta Pohjolassa

Sisällys

Esipuhe	3
Johdanto	4
Tasa-arvo- ja LGBTI-asiain ministerineuvoston poliittiset painopistealueet 2025–2030	6
Tavoite 1: Tulevaisuuden työmarkkinoiden tulee edistää taloudellista tasa-arvoa Pohjoismaissa	7
Tavoite 2: Pohjoismaisissa yhteiskunnissa ei saa esiintyä syrjintää, ja vallan ja vaikuttamisen jakauman on heijasteltava pohjoismaisten yhteiskuntien monimuotoisuutta	10
Tavoite 3: Pohjoismaissa ei saa esiintyä sukupuolistunutta tai seksuaalista väkivaltaa eikä seksuaalista häirintää, ahdistelua tai vihaa	13
Tavoite 4: Kaikkien pohjoismaalaisten on voitava elää omannäköistä elämää vailla sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvien stereotyyppisten normien ja odotusten asettamia rajoituksia	16
Tavoite 5: Terveysten, hyvinvoinnin ja elämänlaadun eriarvoisuutta on torjuttava ja ehkäistävä	18
Työmenetelmä	20
Tietoja tästä julkaisusta	23

Tämä julkaisu on saatavilla myös saavutettavana verkkoversiona:
<https://pub.norden.org/politknord2024-731>

Esipuhe

Ruotsin tasa-arvo- ja työmarkkinaministeri Paulina Brandberg ja Pohjoismaiden ministerineuvoston pääsihteeri Karen Ellemann

Pohjoismaiden hallitukset ovat yli 50 vuoden ajan tehneet yhteistyötä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi.

Pohjoismaista yhteistyötä on jatkuvasti vahvistettu ja kehitetty, ja vuodesta 2020 lähtien yhteistyö on kattanut myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien yhdenvertaiset oikeudet.

Jaamme Pohjolassa yhteiset perusarvot, kuten uskon siihen, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia ja että ihmisoikeudet koskevat kaikkia. Lisäksi maissamme vallitseva yhteiskuntamalli edistää tasa-arvoa ja yhtäläisiä oikeuksia. Tästä syystä monet pitävät Pohjolaa usein esikuvana.

Maissamme on vakaa demokratia ja vaalimme rauhaa ja vapautta, etenkin yksilöiden vapautta tehdä valintoja ja muokata elämäänsä toiveidensa mukaan. Siksi vapaus, joka ei pohjaudu kielteisiin sukupuolittuneisiin käsityksiin tai perinteisiin sukupuolinnormeihin, on kaikille Pohjoismaille yhteinen arvo.

Pohjolassa kaikkien kansalaisten tulee tuntea olonsa turvatuksi ja tuntea kuuluvansa tänne, eikä kehenkään saa kohdistaa syrjintää, häirintää tai väkivaltaa sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin takia.

On tärkeää vaalia yhteistä pohjoismaista arvopohjaamme, jonka varaan yhteiskuntamme on rakennettu. Pohjoismaat puolustavat yhtenä rintamana tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja kaikkien ihmisten yhtäläistä arvoa, kun seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien tasa-arvoa ja yhtäläisiä oikeuksia kyseenalaistetaan eri puolilla maailmaa.

Ihmisoikeuksia ei voi pitää itsestäänselvinä, vaan meidän on puolustettava niitä edistysaskelia, joita Pohjolassa on otettu. Siksi jatkamme väsymättä pohjoismaista yhteistyötä sukupuolten välisen tasa-arvon ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien yhtäläisten oikeuksien puolesta vuoteen 2030 asti ulottuvalla kaudella.

Paulina Brandberg
Ruotsin tasa-arvo- ja
työmarkkinaministeri

Karen Ellemann
Pohjoismaiden ministerineuvoston
pääsihteeri

Johdanto

Pohjoismaat ovat päässeet pitkälle sukupuolten tasa-arvon ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien oikeuksien saralla. Edistystä on saatu aikaan sekä lainsäädännön että poliittisten toimenpiteiden avulla. Meillä on silti vielä pitkä tie edessämme ennen kuin kaikki pohjoismaalaiset voivat sukupuolesta riippumatta vaikuttaa yhdenvertaisesti omaan elämäänsä ja yhteiskunnan kehitykseen. Vastaavanlaisia haasteita on Pohjoismaiden seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien yhdenvertaisten oikeuksien ja mahdollisuuksien toteutumisessa.

Pohjoismaiden pääministerit hyväksyivät vuonna 2019 yhteisen vision^[1], jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Pohjoismaiden ministerineuvostossa tehtävän työn tuleekin edistää vision toteuttamista toimenpitein, joilla kehitetään kolmea strategista painopistealuetta: vihreää Pohjolaa, kilpailukykyistä Pohjolaa ja sosiaalisesti kestävää Pohjolaa.

Myös kaudella 2025–2030 tehtävän tasa-arvo- ja LGBTI-alan pohjoismaisen yhteistyön tulee edistää pyrkimystä vihreämmästä, kilpailukykyisemmästä ja sosiaalisesti kestävämmästä Pohjolasta. Sukupuolten välinen tasa-arvo ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien yhdenvertaiset oikeudet ovat paitsi keskeisiä pohjoismaisia arvoja myös edellytys tavoitteiden saavuttamiselle.

Vihreä siirtymä edellyttää suuria muutoksia pohjoismaisissa yhteiskunnissa. Jotta muutokset olisivat järkeviä, tehokkaita ja kaikkia Pohjoismaiden asukkaita hyödyttäviä, niiden on nojattava tasa-arvoon ja yhdenvertaisiin oikeuksiin.

Kilpailukykyinen Pohjola edellyttää, että kaikilla Pohjoismaiden asukkailla on mahdollisuus tehdä osuutensa Pohjoismaiden yhteiskunnissa. Kaikilla Pohjoismaiden asukkailla on todellinen yhdenvertainen mahdollisuus hyödyntää kykyjään ja osaamistaan vain, jos Pohjoismaiden koulutusjärjestelmät ja työmarkkinat nojaavat sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisiin oikeuksiin.

Kaikki pohjoismaalaiset eivät ole samasta muotista, mutta sosiaalisesti kestävä Pohjola toteutuu vain, jos inklusiivista yhteiskuntaa, vahvaa yhteenkuuluvuutta ja yhteisiä arvoja rakennetaan sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisten oikeuksien lähtökohdista.

Yhteistyöohjelma kuvaa tasa-arvo- ja LGBTI-asiain ministerineuvoston poliittisia painopisteitä ja tavoitteita kaudella 2025–2030 ja niiden kytköstä Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:een^[2].

Sekä Pohjoismaiden neuvosto että pohjoismainen kansalaisyhteiskuntaverkosto ovat ottaneet kantaa yhteistyöohjelman tavoitteisiin.

Yhteistyöohjelma on ohjausasiakirja, joka ohjaa Pohjoismaiden ministerineuvoston tasa-arvo- ja LGBTI-asiain ministerineuvoston (MR-JÄM) kaikkea toimintaa.

Tasa-arvo- ja LGBTI-asiain ministerineuvosto hyväksyi yhteistyöohjelman 30. elokuuta 2024, ja ohjelma on voimassa 31. joulukuuta 2030 saakka.

1. <https://www.norden.org/fi/julkilausuma/visio-2030>
2. <https://www.norden.org/fi/visio-2030>

Visio 2030

Kilpailukykyinen Pohjola

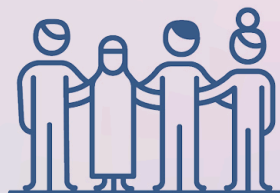
Haluamme yhdessä edistää Pohjolan vihreää kasvua, joka perustuu tietoon, innovointiin, liikkuvuuteen ja digitaaliseen integraatioon.

Vihreä Pohjola

Haluamme yhdessä edistää yhteiskuntiemme siirtymistä vihreään talouteen sekä hiilineutraaliutta ja kestävää kierto- ja biotaloutta.

Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue

Sosiaalisesti kestävä Pohjola

Haluamme yhdessä edistää osallisuutta, tasa-arvoa ja yhtenäisyyttä alueella, jossa on yhteiset arvot ja jossa vahvistetaan kulttuurivaihtoa ja hyvinvointia.

Pohjoismaiden ministerineuvoston kaiken toiminnan tulee edistää visiota, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Yhteistyöohjelmassa kuvataan, miten sektori työskentelee kolmen strategisen painopistealueen parissa.

Tasa-arvo- ja LGBTI-asiain ministerineuvoston poliittiset painopistealueet 2025–2030

Sukupuolten tasa-arvo

Pohjoismaiden, Ahvenanmaan, Färsaarten ja Grönlannin tekemän tasa-arvoyhteistyön tulee edistää konkreettisesti ja tehokkaasti sukupuolten tasa-arvoa Pohjoismaissa.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten yhdenvertaiset oikeudet

Pohjoismaiden, Ahvenanmaan, Färsaarten ja Grönlannin tekemän LGBTI-yhteistyön tulee edistää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien yhdenvertaisia oikeuksia ja mahdollisuuksia Pohjoismaissa.

Tavoite 1: Tulevaisuuden työmarkkinoiden tulee edistää taloudellista tasa-arvoa Pohjoismaissa

Tasa-arvo on historiallisesti ollut keskeinen asia vahvojen pohjoismaisten hyvinvointiyhteiskuntien kehityksessä. Pohjoismaiset työmarkkinat ovat niin miesten kuin naistenkin korkean työllisyysasteen ja hyvien tasa-arvopoliittisten investointien ansiosta maailman tasa-arvoisimpien joukossa.

Pohjoismaiden koulutusjärjestelmät ja työmarkkinat ovat silti yhä sukupuolittuneet sekä vertikaalisesti että horisontaalisesti. Miehet ovat yliedustettuina johtavissa asemissa, ja naiset ja miehet ovat vahvasti aliedustettuja tai yliedustettuja perinteisissä naisten ja miesten ammateissa. Myös sukupuolten väliset palkkaerot ovat yhä yleisiä pohjoismaisilla työmarkkinoilla, ja naiset tekevät osa-aikatyötä useammin kuin miehet. Myös kodeissa tehtävä palkaton hoivatyö lankeaa yhä kohtuuttomassa määrin naisten harteille, ja naiset pitävät myös suurimman osan perhevapaista.

Erityisen tärkeänä on pidettävä pohjoismaisten yhteiskuntien ja työmarkkinoiden vihreää siirtymää, sillä se saattaa kasvattaa eriarvoisuutta, ellei panosteta aktiivisesti siirtymän oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoisuuteen. Sukupuolittuneista työmarkkinoista ei saa tulla vihreän siirtymän estettä, sillä hyvien ratkaisujen löytämiseen tarvitaan kaikkia kykyjä.

Pohjoismaiden lainsäädäntö tarjoaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuululle hyvän suojan syrjintää ja erityiskohtelua vastaan sekä työmarkkinoilla että niiden ulkopuolella, ja monet yritykset pyrkivät Pohjoismaissa aktiivisesti inklusioon ja monimuotoisuuteen. Silti monet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset kohtaavat koulutusjärjestelmässä ja työelämässä ennakkoluuloja, syrjintää ja häirintää. Tämä heikentää mahdollisuuksia ja hyvinvointia työelämässä, pahentaa etenkin nuorten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien taloudellista haavoittuvuutta ja johtaa siihen, että transhenkilöiden tulotaso jää cis-henkilöiden tulotasoa alhaisemmaksi.

”

Myös kodeissa tehtävä palkaton hoivatyö lankeaa yhä kohtuuttomassa määrin naisten harteille, ja naiset pitävät myös suurimman osan perhevapaista.

Osatavoite 1.1: Sukupuolittuneista työmarkkinoista on päästävä eroon.

Osatavoite 1.2: Tulojen ja varallisuuden jakautumisen tasa-arvoisuutta on edistettävä, ja aiempaa useampien on voitava olla taloudellisesti riippumattomia.

Osatavoite 1.3: On pyrittävä palkattoman hoivatyön tasapuoliseen sukupuolijakaumaan ja edistettävä tasa-arvoista vanhemmuutta.

Osatavoite 1.4: Pohjoismaisten yhteiskuntien vihreän siirtymän on edistettävä sukupuolten tasa-arvoa.

Osatavoite 1.5: Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin kohdistuvaa syrjintää, häirintää, kiusaamista ja eksklusiota on torjuttava koulutusjärjestelmässä ja työelämässä.

Tavoite 2: Pohjoismaisissa yhteiskunnissa ei saa esiintyä syrjintää, ja vallan ja vaikuttamisen jakauman on heijasteltava pohjoismaisten yhteiskuntien monimuotoisuutta

Pohjoismaat ovat perinteisesti edistäneet edelläkävijöinä yhdenvertaista edustusta ja sukupuolijakaumaa politiikassa. Silti naiset ovat vieläkin aliedustettuja yhteiskunnan johtelimissä, politiikassa ja elinkeinoelämässä, ja sukupuoleen perustuvien loukkausten pelossa monet naiset jättävät osallistumatta yhteiskunnalliseen keskusteluun sosiaalisessa mediassa tai politiikassa.

Tasa-arvo hyödyttää kaikkia pohjoismaalaisia, koska on sekä yksilön että yhteiskunnan etu, että kaikki – sukupuolesta riippumatta – tekevät voitavansa. Tästä syystä tulevaisuuden tasa-arvohaasteet voidaan ratkaista vain, jos kansalaiset vastedeskin kannattavat tasa-arvoa perustavaa laatua olevana pohjoismainen arvona.

Hyvien ratkaisujen kehittäminen Pohjoismaiden tasa-arvohaasteisiin edellyttää myös muiden näkökulmien, kuten iän, vammaisuuden ja etnisyyden, huomioon ottamista.

Suurten mullistusten ja nopean teknisen kehityksen aikakaudella tasa-arvon ja yhdenvertaisten oikeuksien on oltava pohjoismaisten yhteiskuntien perusperiaatteita. Tämä on erityisen tärkeää Pohjoismaiden yhteiskuntien etenevän digitalisaation ja tekoälyn nopean kehityksen vuoksi, sillä ne saattavat muuttaa perin pohjin pohjoismaisia työmarkkinoita.

Pohjoismaiden kilpailukyky digitalisaation ja teknologian alueella edellyttää sitä, että sektori pystyy houkuttamaan erilaisia työntekijöitä. On myös tärkeää, että tämän kasvusektorin työpaikat ja vaikuttaminen ovat naisten ulottuvilla. Sektori voi lisäksi myötävaikuttaa tasa-arvon ja monimuotoisuuden edistämiseen opettamalla tekoälyä niin, ettei se tuota ennakkoluuloja vaan poistaa niitä ja edistää yhdenvertaista kohtelua.

Tulevaisuuden haasteiden ratkaisemissa on välttämätöntä, että kaikki Pohjoismaiden asukkaat voivat hyvin ja saavat mahdollisimman hyvät edellytykset osallistua pohjoismaisten yhteiskuntien kehitykseen. Tämä tarkoittaa sitä, että jokaisen on voitava olla oma itsensä ja että jokaista on kohdeltava kunnioittavasti ja arvokkaasti. Valitettavasti monet LGBTI-ihmiset pidättäytyvät ilmaisemasta avoimesti suuntautumistaan pelätessään ympäristön reaktioita. Heihin myös kohdistuu enemmän syrjintää ja viharikoksia kuin muuhun väestöön.

”

Tasa-arvo hyödyttää kaikkia pohjoismaalaisia.

Osatavoite 2.1: Johtoelinten tasapuolista sukupuolijakaumaa on edistettävä politiikassa ja elinkeinoelämässä.

Osatavoite 2.2: Digitalisaation ja tekoälyn kehityksen on edistettävä tasa-arvoa ja yhdenvertaisia oikeuksia.

Osatavoite 2.3: Pohjoismaiden asukkaiden on oltava mukana kehittämässä ratkaisuja tulevaisuuden tasa-arvohaasteisiin – erityisesti vihreän siirtymän yhteydessä.

Osatavoite 2.4: Pohjoismaissa asuvien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien on voitava elää avoimesti ja turvallisesti, ja heillä on oltava mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen elämään vailla pelkoa syrjinnästä ja häirinnästä.

Tavoite 3: Pohjoismaissa ei saa esiintyä sukupuolistunutta tai seksuaalista väkivaltaa eikä seksuaalista häirintää, ahdistelua tai vihaa

Sukupuolistunut väkivalta loukkaa yksilön koskemattomuutta ja ilmentää naisten ja miesten historiallisesti epätasa-arvoisia valtasuhteita. Sukupuolistuneella väkivallalla on vakavia kielteisiä seurauksia yksilölle, perheelle ja lähisuhteille sekä koko yhteiskunnalle.

Sukupuolistunut väkivalta kohdistuu ennen kaikkea naisiin, mutta myös miehiin. Sen ilmentymiä ovat fyysinen, henkinen ja taloudellinen lähisuhdeväkivalta, kunniaan liittyvä väkivalta, digitaalinen väkivalta, seksuaaliväkivalta, raiskaus sekä seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuva ihmiskauppa. Mikäli tilanteeseen ei puututa ajoissa, lähisuhdeväkivalta voi äärimmillään johtaa jopa henkirikokseen. Fyysiseen ja henkiseen lähisuhdeväkivaltaan syyllistyvät useimmiten miehet. Poliisin ja oikeuslaitoksen sisällä on kehitettävä tehokkaita toimintamalleja, ja lisäksi tarvitaan niin uhreille kuin tekijöillekin suunnattuja varhaisia ennaltaehkäiseviä sosiaalipuolen toimia. Me too -liike on ravistellut Pohjoismaita vuodesta 2017 alkaen, ja maat

ovat sen johdosta ryhtyneet toimiin seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi ja kitkemiseksi. Seksuaalinen häirintä ja väkivalta ovat silti edelleen haasteena tasa-arvon toteutumiselle sekä yksilötasolla että institutionaalisella ja rakenteellisella tasolla. Etenkin naiset ovat alttiita julkiselle seksuaaliselle häirinnälle ja väkivallalle työpaikoilla, oppilaitoksissa ja muissa julkisissa ympäristöissä niin tosielämässä kuin verkossakin. Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyn ja torjunnan tehostamiseksi tätä alttiutta on tarkasteltava intersektionaalisesta näkökulmasta.

Sukupuolistuneen väkivallan, seksuaalisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan kohteena ovat myös henkilöt, jotka rikkovat sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin, sukupuolen ilmaisuun ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä normeja, ja monet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset altistuvat sille kohtuuttomassa määrin. Lisäksi monet kokevat vihaa, uhkailua ja väkivaltaa, koska heidän seksuaalinen suuntautumisensa, sukupuoli-identiteettinsä, sukupuolen ilmaisunsa tai sukupuoliominaisuutensa koetaan valtavirran normeista poikkeaviksi.

”

Sukupuolistuneella väkivallalla on vakavia kielteisiä seurauksia yksilölle, perheelle ja lähisuhteille sekä koko yhteiskunnalle.

Osatavoite 3.1: Sukupuolistunutta, seksuaalista ja kunniaan liittyvää väkivaltaa ja alistamista on ehkäistävä, kitkettävä ja torjuttava. Uhreja on tuettava, ja tekijöitä on autettava eroon väkivallasta.

Osatavoite 3.2: Seksuaalista häirintää ja väkivaltaa on ehkäistävä, kitkettävä ja torjuttava.

Osatavoite 3.3: Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin kohdistuvia viharikoksia ja vihapuheita on ehkäistävä, kitkettävä ja torjuttava.

Tavoite 4: Kaikkien pohjoismaalaisten on voitava elää omannäköistä elämää vailla sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvien stereotyyppisten normien ja odotusten asettamia rajoituksia

Pohjoismaissa arvostetaan kaikkien ihmisten vapautta elää unelmiensa ja toiveidensa mukaista elämää. Stereotyyppiset sukupuolinormit ja -odotukset vaikuttavat maidemme asukkaisiin kuitenkin kielteisesti. Sukupuolittuneet normit ja odotukset voivat esimerkiksi estää nuoria valitsemasta toivomaansa koulutusta ja urapolkua, ja sukupuolittuneet stereotyyppiset ulkonäköpaineet voivat heikentää hyvinvointia.

Sukupuolinormit ja -odotukset vaikuttavat haitallisesti myös miehiin ja poikiin. Esimerkiksi maskuliinisuusnormit voivat estää miehiä hakemasta apua ja tukea elämän kriisitilanteissa, ja perinteisen miehen roolin täyttämistä koskevat odotukset voivat heikentää suhdetta kumppaniin ja lapsiin ja aiheuttaa henkistä pahoinvointia. Tästä huolimatta miehet ovat perinteisesti olleet tasa-arvotyössä aliedustettuina ja alipriorisoituina.

Perinteiset stereotyyppiset sukupuolinormit johtavat äärimmillään kunniasortoon ja negatiiviseen sosiaaliseen kontrolliin, jolle altistuvat etenkin tytöt ja naiset, mutta myös nuoret miehet.

Myös monet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset kohtaavat ahtaita stereotyyppisiä sukupuolinormeja ja -odotuksia perheen ja viranomaisten taholta. Hetero- ja cis-normatiivisuus voi vaikeuttaa esimerkiksi perheen perustamista tai jopa estää sen.

”

Pohjoismaissa arvostetaan kaikkien ihmisten vapautta elää unelmiensa ja toiveidensa mukaista elämää.

Osatavoite 4.1: Tasa-arvotyön on edistettävä moninaista käsitystä sukupuolesta, naiseudesta ja miehisyydestä.

Osatavoite 4.2: On torjuttava kunniaan liittyvää väkivaltaa ja sortoa sekä negatiivista sosiaalista kontrollia, jonka lähtökohtana ovat sukupuoli- ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät stereotypit.

Osatavoite 4.3: Yhteiskunnassa on edistettävä heteronormatiivisten käsitysten sijaan moninaista käsitystä seksuaalisesta suuntautumisesta ja sukupuoli-identiteetistä, niin että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien on helpompi osallistua yhteiskunnalliseen elämään ja perustaa perhe.

Tavoite 5: Terveyden, hyvinvoinnin ja elämänlaadun eriarvoisuutta on torjuttava ja ehkäistävä

Kaikilla Pohjoismaiden asukkailla on oikeus sekä parhaaseen mahdolliseen psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen että yleisiin terveys- ja hoivapalveluihin. Terveyden yhdenvertaisuus mahdollistaa yhdenvertaisen osallistumisen yhteiskuntaelämään.

Miesten ja naisten keskimääräinen elinajanodote kasvaa maissamme, mutta sukupuolten välillä on suuria terveyseroja: Naiset kokevat yleisesti terveytensä huonommaksi kuin miehet, ja etenkin nuoret naiset kärsivät mielenterveysongelmista. Miesten elinikä on lyhyempi, he tekevät enemmän itsemurhia ja hakeutuvat esimerkiksi lääkärin vastaanotolle harvemmin kuin naiset. Heistä tulee myös useammin päihteiden väärinkäyttäjiä. Miehet ovat naisia useammin väkivallan tekijöitä, mutta he myös kohtaavat useammin satunnaista tai vieraan henkilön heihin kohdistamaa väkivaltaa. Naiset ovat alttiimpia seksuaaliselle väkivallalle ja lähisuhdeväkivallalle.

Näinä aikoina eri puolilla maailmaa rajoitetaan myös tyttöjen ja naisten oikeutta ruumiilliseen koskemattomuuteen ja turvalliseen aborttiin. Oikeus määrätä itse omasta kehostaan ja oikeus turvalliseen aborttiin ovat edelleen keskeinen edellytys sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseksi sekä Pohjolassa että globaalisti.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ovat myös terveysnäkökulmasta muuta väestöä heikommassa asemassa. Esimerkiksi päihteiden käyttö, stressi, itsetuhoisuus ja itsemurhat ovat yleisempiä heidän keskuudessaan. Lisäksi terveys- ja hoivapalvelut on usein mukautettu valtaväestön tarpeisiin.

”

Oikeus määrätä itse omasta kehostaan ja oikeus turvalliseen aborttiin ovat edelleen keskeinen edellytys sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiselle.

Osatavoite 5.1: Naisten ja miesten välisiä sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ja muun väestön välisiä fyysisen terveyden ja mielenterveyden eroja on ehkäistävä ja torjuttava.

Osatavoite 5.2: On vastattava sukupuolikohtaisiin terveyshaasteisiin ja -tarpeisiin ja edistettävä sukupuolisensitiivisiä ratkaisuja.

Osatavoite 5.3: Terveys- ja hoiva-alan henkilöstöllä on oltava riittävästi LGBTI-alan tietoa ja ymmärrystä sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun, sukupuoliominaisuuksien ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta, niin että kaikille Pohjoismaiden asukkaille voidaan turvata yhdenvertaiset ja inklusiiviset terveyspalvelut.

Työmenetelmä

Sektorin organisaatio

Tasa-arvo- ja LGBTI-asiain ministerineuvosto (MR-JÄM)

Pohjoismaiden hallitusten tasa-arvo- ja LGBTI-alan yhteistyötä johtavat sukupuolten tasa-arvosta ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien yhdenvertaisista oikeuksista vastaavat ministerit, jotka muodostavat tasa-arvo- ja LGBTI-asiain ministerineuvoston (MR-JÄM). Ministerit kokoontuvat vähintään kerran vuodessa keskustelemaan ajankohtaisista asioista ja tekemään yhteisiä päätöksiä alueilla, joilla pohjoismainen yhteistyö tuottaa suuremman hyödyn kuin mihin maat yksinään kykenisivät. Tätä kutsutaan pohjoismaiseksi hyödyksi.

Pohjoismainen tasa-arvorahasto ja Pohjoismainen LGBTI-rahasto

Tasa-arvo- ja LGBTI-asiain ministerineuvosto pyrkii edistämään järjestöjen, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan pohjoismaista yhteistyötä ja kohdentaa siksi vuosittain varoja pohjoismaiseen tasa-arvorahastoon ja pohjoismaiseen LGBTI-rahastoon. Varoja myönnetään hankkeisiin, jotka edistävät pohjoismaista yhteistyötä ja pohjoismaista hyötyä tasa-arvon ja LGBTI-asioiden alalla.

Tasa-arvo- ja LGBTI-asiain virkamieskomitea (ÄK-JÄM)

Virkamieskomitea koostuu kaikkien Pohjoismaiden sekä Ahvenanmaan, Färsearten ja Grönlannin edustajista, ja se kokoontuu yleensä kolme kertaa vuodessa.

Virkamieskomitea johtaa käytännön työtä, valmistelee ministerikokouksia ja panee täytäntöön niissä tehdyt päätökset. Kukin maa voi nimetä virkamieskomiteaan kaksi jäsentä, joista toinen on tasa-arvoalan ja toinen LGBTI-alan asiantuntija.

Pohjoismainen tasa-arvotiedon keskus (NIKK)

NIKK on Pohjoismaiden hallitusten yhteistyöelin tasa-arvo- ja LGBTI-alaan liittyvissä kysymyksissä. Se kokoaa ja välittää tasa-arvo- ja LGBTI-alan tietoa, tutkimustuloksia, poliittisia linjauksia ja käytänteitä pohjoismaisesta näkökulmasta.

Kansainvälinen vastuu

Pohjoismainen visio ulospäin suuntautuneesta Pohjolasta pyrkii vahvistamaan Pohjoismaiden ääntä kansainvälisillä foorumeilla. Pohjoismaat haluavat yhdessä lujittaa sitoutumista kansainvälisiin velvoitteisiin, joilla edistetään sukupuolten tasa-arvoa ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien yhdenvertaisia oikeuksia Pohjoismaissa ja muualla maailmassa.

Tasa-arvo- ja LGBTI-asiain ministerineuvosto osallistuu vuosittain YK:n naisten asemaa käsittelevän toimikunnan (CSW) istuntoon. Tarkoituksena on näkyvöittää tasa-arvohaasteisiin kehitettyjä pohjoismaisia ratkaisuja ja tuoda Pohjoismaiden ääni kuuluville kansainvälisessä tasa-arvopolitiikassa.

Pohjoismaiden hallitukset voivat vastaavasti hyödyntää tasa-arvo- ja LGBTI-alan yhteistyötä koordinoidessaan ja yhteensovittaessaan maiden kantoja EU:ssa ja Euroopan neuvostossa. Näin voidaan vahvistaa Pohjoismaiden yhteistä ääntä ja tuoda esille hyviä pohjoismaisia tuloksia ja ratkaisuja.

Tasa-arvo- ja LGBTI-asiain ministerineuvosto on vuodesta 2017 tehnyt tasa-arvoalan yhteistyötä Viron, Latvian ja Liettuan kanssa. Tarkoituksena on luoda verkostoja, vaihtaa kokemuksia ja kehittää pohjoismais-balttilaisia ratkaisuja.

Yhteistyön toteutus

Tasa-arvo- ja LGBTI-alan yhteistyötä tulee tarkastella Pohjoismaiden ministerineuvoston muiden ohjausasiakirjojen, kuten Visio 2030:n, valossa, ja työ on järjestettävä kestävää kehitystä, tasa-arvoa sekä lapsen oikeuksien ja nuorten näkökulmaa Pohjoismaiden ministerineuvoston työssä koskevien toimintaperiaatteiden mukaisesti.^[3]

Pohjoismaiden ministerineuvosto raportoi vuosittain Pohjoismaiden neuvostolle tasa-arvotyöstään ja tasa-arvonäkökohtien sisällyttämisestä kaikkeen pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Työtä sukupuolten välisen tasa-arvon ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien yhdenvertaisten oikeuksien edistämiseksi tehdään intersektionaalisesti, ja siinä kiinnitetään erityistä huomiota alkuperäisväestöön, vähemmistötaustaisiin ja vammaisiin.

Yhteistyö pohjautuu relevanttiin tietoon ja faktaan, ja työmuotona ovat muun muassa kokemustenvaihto ja keskustelut, joita edistetään pohjoismaisten foorumeiden, hyvien esimerkkien, tiedotuksen, asennemuokkauksen, LGBTI-alan pohjoismaisten tutkimusten ja kansallista lainsäädäntöä koskevan tiedonvaihdon avulla.

Työhön on tarvittaessa otettava mukaan myös Pohjoismaiden ministerineuvoston muut sektorit.

Yhteistyön arviointi

Yhteistyöohjelma on voimassa vuosina 2025–2030, mutta kausi jaetaan kahteen kolmivuotiseen työsuunnitelmaan, jotka kattavat vuodet 2025–2027 ja 2028–2030.

Ensimmäisen työsuunnitelmakauden jälkeen voidaan tehdä väliarviointi.

Yhteistyöohjelmaa voidaan arvioida säännöllisesti muulloinkin pääsihteerin ja ministerineuvoston harkinnan mukaan.

3. <https://www.norden.org/fi/information/yhdessa-kestavan-kehityksen-tasa-arvon-seka-lasten-ja-nuorten-puolesta>

Tietoja tästä julkaisusta

Tasa-arvo- ja LGBTI-alan pohjoismainen yhteistyöohjelma 2025–2030

PolitikNord 2024:731

ISBN 978-92-893-7935-9 (PDF)

ISBN 978-92-893-7936-6 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/politknord2024-731>

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2024

Aloitussivun kuva: Knud Andersen

Kuvat: Kim Wyon / Visit Denmark, Ulf Lundin / Imagebank Sweden, Dziana Hasanbekava / Pexels, Transly Translation Agency / Unsplash, Michael Tucker / Unsplash, Ulf Lundin / Imagebank Sweden og Plattform / Scandinav / Imagebank Sweden

Julkaistu: Lokakuu 2024

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Nordens Hus, Ved Stranden 18, DK-1061 Kööpenhamina, www.norden.org

Lisää pohjoismaisia julkaisuja on luettavissa osoitteessa www.norden.org/fi/julkaisut